

**Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Gazdasági fellendülés – Helyzetfelmérés és gyakorlati intézkedések (saját kezdeményezésű vélemény)**

(2011/C 48/11)

Előadó: **Lars NYBERG**

2010. március 18-án az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság úgy határozott, hogy eljárási szabályzata 29. cikkének (2) bekezdése értelmében saját kezdeményezésű véleményt dolgoz ki a következő tárgyban:

*Gazdasági fellendülés: helyzetfelmérés és gyakorlati intézkedések (saját kezdeményezésű vélemény).*

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Gazdasági és monetáris unió, gazdasági és szociális kohézió” szekció 2010. július 20-án elfogadta véleményét.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság a 2010. szeptember 15–16-án tartott, 465. plenáris ülésén (a 2010. szeptember 16-i ülésnapon) 146 szavazattal 45 ellenében, 16 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

## **1. Következtetések és ajánlások**

1.1 A 2008-as pénzügyi válság és az azt követő gazdasági válság a II. világháború óta nem látott szintet ért el. 2010 elején, amikor már a recesszióból való kilábalás jelei mutatkoztak, államkötvényválság tört ki, ezúttal nem globális, csak európai szinten. Az, hogy az állami költségvetéseket fel kell szabadítani a bankok támogatásával, a diszkrecionális intézkedésekkel, a növekvő munkanélküliséggel és számos országban további megszorító intézkedésekkel járó költségek alól, egyúttal veszélyeztetik a gazdasági növekedést. Ennek ismeretében az EGSZB szerint nemcsak olyan politikai intézkedésekre van szükség, amelyek a gazdasági fellendülést szolgálják, hanem olyanokra is, amelyek megakadályozzák, hogy Európa újból recesszióba süllyedjen.

1.2 2009-ben az EU növekedése negatív, -4,1 %-os volt. A tavaszi államkötvényválság előtt 2010-re 0,7 %-os növekedést prognosztizáltak. A munkanélküliség 2010-ben 10 % körül várható, ehhez hozzájön még a munkaerő-piaci részvétel 2 %-os csökkenése. 2008-ban az átlagos költségvetési hiány 2,3 % volt, ez 2009-re 6,8 %-ra nőtt, 2010-ben pedig a becslések szerint 7,5 %-ra emelkedik. A pénzügyi válság alatt a pénzügyi piac likviditását masszív állami tőkeinjekcióval tartották fenn. A válság előtti lakossági hitelezési boomot azóta jelentős állami-hitel-igény váltotta fel. Ugyanakkor a kereslet növeléséhez a magánszektorban továbbra is hitelre van szüksége. A tagállamok gazdasági helyzete igen eltérő. Az államháztartási hiány Görögországban, más mediterrán országokban, az Egyesült Királyságban és Írországban a legmagasabb. A munkanélküliség a balti államokban és Spanyolországban a legnagyobb. Ugyanakkor a balti államoknak szigorú gazdasági intézkedésekkel igen rövid idő alatt sikerült csökkenteniük jelentős államháztartási hiányukat és negatív növekedésüket.

### **1.3 Bevonulási stratégia**

Az elmúlt évtizedekben végbement messzemenő gazdasági változások miatt nem beszélhetünk kivonulási stratégiáról. Új

gazdasági és politikai kezdeményezéseket kell találnunk, hogy útitervet dolgozhassunk ki a kialakuló új társadalom számára – azaz inkább bevonulási stratégiáról kellene beszélni.

### **1.4 A lakossági fogyasztás elengedhetetlen az összesített kereslethez**

A legmagasabb költségvetési hiányok csökkentésével kapcsolatos javaslatoknak az egész európai gazdaságot visszahúzó hatása miatt az önfenntartó növekedés a távolabbi jövő célkitűzése lett. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy az összesített keresletnek, és különösen a lakossági fogyasztásnak nagy szerepe van a növekedési folyamat fenntartásában. Ahhoz, hogy érdemi hatást gyakoroljon a növekedésre, a gazdasági támogatásnak az alacsonyabb jövedelmű csoportokat kell megcéloznia. Mivel ők jövedelmük nagyobb részét felélik, kevesebb közpénz tűnik el megnövekedett megtakarításként. Ha a munka és a tőke arányának az utóbbi felé történő, évtizedek óta tartó eltolódása visszafordítható volna, az a jövőbeli növekedés forrása lenne. A befektetések és az export természetesen fontosak, de mivel a GDP mintegy 60 %-át a lakossági fogyasztás teszi ki, ennek fejlesztése alapvető a növekedés szempontjából, különösen a jelenlegi helyzetben.

#### **1.4.1 A megszorító programok hatásainak előzetes felmérése**

A nagy munkanélküliség, a megcsappant munkaerő, a mérsékelt bérnövekedés, az állami kiadások csökkentése, az adóemelés és az új megszorító programok mind csökkentik a növekedési lehetőségeket. Ilyen körülmények között az Európai Bizottságnak sürgősen meg kellene becsülnie, hogy mindez milyen gazdaságfékező hatásokkal jár, és javaslatokat kellene tennie a növekedés fenntartását célzó ellenintézkedésekre. A növekedés szükséges a többi gazdaságpolitikai cél eléréséhez. Nem ülhetünk ölbe tett kézzel, várva, hogy a megszorító intézkedések kifejezően korlátozó hatásukat.

### 1.5 A versenyképesség alakulásának mérése

A folyó fizetési mérleg egyenlegét mind ez idáig nem vették kellően figyelembe a gazdaságpolitikai célok között. Az egyes országokban régóta fennálló deficittek és többletek alapján nyilvánvalóvá vált, hogy a 2010. tavaszi uniós gazdasági válság problémái előbb-utóbb kiütözköznek. Az EGSZB hangsúlyozni kívánja, hogy csökkenteni kell a folyó fizetési mérlegek egyenlegei közötti jelentős különbségeket. A fő célkitűzés így a versenyképesség lesz, melyet a reál fajlagos munkaköltséggel mérnek. Ez a mérőszám a bérek és a termelékenység alakulását mutatja. Az elmúlt tíz év során Írország, Görögország, Olaszország, Spanyolország és Portugália versenyképessége átlagosan 10 %-kal csökkent. Várható volt, hogy költségvetési problémák lépnek fel.

#### 1.5.1 A folyó fizetési mérleg figyelembevétele a Stabilitási és Növekedési Paktumban

Ha egy valutaövezeten belül a bérek és a termelékenység eltérően alakulnak, az egyetlen gyógyír a relatív bérek módosítása vagy a termelékenység növelése a lemaradó országokban. Az EGSZB ezért azt javasolja, hogy az Európai Bizottság az államháztartási hiányhoz és az államadóssághoz hasonlóan vizsgálja meg a folyó fizetési mérlegek egyenlegeit is. Ezt hivatalossá lehet tenni a Stabilitási és Növekedési Paktumot szabályozó rendletek módosításával. A folyó fizetési mérlegeket és a mögöttes okokat, a bérek és a termelékenység alakulását mind a 27 tagállamban alaposan meg kellene vizsgálni, az eurózóna országaiiban azonban ehhez több fellépési hatáskörnek kellene társulnia. Ezáltal a reálgazdaság bekerülne a Stabilitási és Növekedési Paktumba.

#### 1.5.2 A lakossági hitelekéről és az államadósság külföldi részéről szóló statisztikák

A lakossági hitelekéről és az államadósság külföldi részéről szóló új statisztikáknak helyet kellene kapniuk a Stabilitási és Növekedési Paktumról szóló vitákban.

### 1.6 Eredményesebb szabályozási és felügyeleti eljárások a pénzügyi szektorban

A pénzügyi szektort illetően hatékony lehetne, ha a banktőke bizonyos hányada állami maradna, a bankszektor bizonyos mértékű kontrolljának biztosítása érdekében. A pénzügyi szektorral kapcsolatos 2010-es tapasztalatok azt mutatják, hogy a javasolt pénzügyi felülvizsgálat és szabályozás nem elegendő. Különösen a pénzügyi szektor által a görög válság során tanúsított magatartás fényében eredményesebb szabályozási és felügyeleti eljárások szükségesek e magatartás megváltoztatásához és új államadósság-finanszírozási módok kereséséhez.

### 1.7 Állami infrastruktúra- és energiaberuházások

A befektetéseknek elsősorban a környezetvédelemre és az éghajlatváltozás elleni intézkedésekre kell irányulniuk. Az EGSZB az adóztatást tartja megfelelő eszköznek arra, hogy a piacot a veszélyes kibocsátások csökkentése irányába terelje. Egy olyan időszakban, amikor az üzleti befektetők elmaradnak, az állami szektornak közbe kell lépnie infrastruktúra- és energiaberuházásokkal. A módosított Stabilitási és Növekedési Paktum értelmében a beruházásokat nem kell figyelembe venni a túlzott-deficit-számítások során.

### 1.8 Aktív munkaerő-piaci politikák

A munkaerő-piaci politikákat az új munkahelyekhez szükséges új készségek felkutatása köré kellene összpontosítani. Növelni kell az általános iskolázottsági szintet is. Ennek elérésében nagy jelentősége van az EU 2020 stratégiának. A foglalkoztatási arány növelésének nyilvánvaló eszköze a színvonalas gyermekfelügyelet és az elég hosszú ideig tartó és megfelelő juttatással járó szülői szabadság.

### 1.9 Bevonulási stratégia a családpolitika és a szakismeret-fejlesztés terén

A munkanélküli-támogatásokra való igény csökkenésével felszabaduló közforrásokat családpolitikai és szakismeret-fejlesztési célokra kellene felhasználni. Így lesz a kivonulási politikából bevonulási politika. A szociális ellátórendszereket úgy kell megszervezni, hogy jólétet és foglalkoztatást teremtsenek, bár természetesen a pénzügyi lehetőségek keretein belül maradván.

### 1.10 Új bevételforrások – a pénzügyi tranzakciók és a szén-dioxid-kibocsátás megadóztatása

A pénzügyi tranzakciókra és a szén-dioxid-kibocsátásra kivetett adó új állami bevételi forrást jelenthet. Sőt, a bevételek növelése mellett az előbbi csökkenti a pénzügyi piacok rövid távú szemléletét, az utóbbi pedig javítja környezetünk minőségét.

### 1.11 Az EBB bocsáthasson ki eurókötvényeket

Ha az EBB eurókötvényeket, vagy inkább mind a 27 tagállamot lefedve EU-kötvényeket bocsáthatna ki, azzal új tőkét lehetne biztosítani az állami szektor számára anélkül, hogy teljesen a pénzügyi magánszektorra támaszkodnánk. Már előre biztosítani kellene a pénzügyi forrásokat, például a foglalkoztatói nyugellátást szolgáltató intézményektől (IORP), így az EBB hidat képezne a szóban forgó új tőkeforrások és saját beruházásai között. Az eurókötvények akár hosszú távú lakossági megtakarítások eszközei is lehetnek.

## 2. A jelenlegi helyzet <sup>(1)</sup>

2.1 A 2008-as pénzügyi válság és az azt követő gazdasági válság a II. világháború óta nem látott szintet ért el. 2010 elején, amikor már a recesszióból való kilábalás jelei mutatkoztak, államadóssággal kapcsolatos válság tört ki, ezúttal nem globális, csak európai szinten. Az, hogy az állami költségvetéseket fel kell szabadítani a bankok és egyéb ágazatok támogatása alól, valamint az egyéb diszkrecionális intézkedések,

<sup>(1)</sup> Az Európai Bizottság alábbi dokumentumai alapján: Jelentés az európai gazdasági fellendülés terve végrehajtásának előrehaladásáról, valamint a 2010. februárban közzétett időközi előrejelzés.

a növekvő munkanélküliség és a további megszorító intézkedések költségei számos országban együttvéve veszélyeztetik a gazdasági növekedést. Ennek ismeretében az EGSZB szerint nemcsak olyan politikai intézkedésekre van szükség, amelyek a gazdasági fellendülést szolgálják, hanem inkább olyanokra, amelyek megakadályozzák, hogy Európa újból recesszióba süllyedjen.

## 2.2 Negatív növekedés

2.2.1 Amikor 2008 decemberében határoztak az európai gazdaságélénkítési tervről, a 2009-re 0 % körüli gazdasági növekedést prognosztizáltak. Ez végül -4,1 % lett. A terv egy túlzottan optimista előrejelzésen alapult, fiskális ösztönzők nélkül azonban a helyzet még rosszabb lett volna.

2.2.2 A tagállamoktól kapott gazdasági támogatás szintje magasabb volt, mint a tervezett, azaz a GDP 1,2 %-a. 2009-ben és 2010-ben pedig elérheti a GDP 2,7 %-át is. A tagállamokban észlelt igények nagyobbak voltak, mint a tervezett támogatás, a növekedés alakulását figyelembe véve az intézkedések mégsem voltak elégségesek.

2.2.3 A gazdasági ösztönzők nem csak az állami költségvetésekből származtak. Az EKB és más központi bankok közel 0 %-ra csökkentették a kamatlábakat, és példátlan szintre növelték a gazdasági rendszer likviditását. Egyes tagállamok emellett nagy összegű közpénzeket fordítottak néhány bank megmentésére. Ezek a fellépések azonban nem akadályozták meg, hogy 2009-ben negatív legyen a növekedés, ami a pénzügyi és gazdasági válság súlyosságát bizonyítja.

2.2.4 A 2010. tavaszi válság előtt 2010-re 0,7 %-os növekedést prognosztizáltak. Ez alacsonyabb, mint fő globális konkurensünkéi. A pozitív fejlemények között megemlíthetjük, hogy javultak a bizalmi mutatók, a világ más részein erősödött a növekedés, és a világkereskedelem már megközelíti a válság előtti szintet. Negatív fejlemény viszont az, hogy az üzleti befektetések volumene még 2009 negyedik negyedévében is csökkent, az ipari termelés nem mutat markáns növekedést, az utóbbi időkben tapasztalt keresletnövekedés csak a készletek feltöltését szolgálta, a szélsőségesen alacsony kapacitáskihasználási szint nem ösztönöz befektetésre, a bankrendszer helyzete nem enged mozgásteret a befektetések növekedéséhez, és ezt tetézi még az államkötvény-piaci turbulencia.

## 2.3 Kereskedelem

2008 negyedik negyedévében összeomlott a világkereskedelem. Az előző évben mintegy 20 %-kal növekedett, ekkor azonban

12 %-kal csökkent. A csökkenés az ezt követő negyedévekben is folytatódott. Egy adott negyedévben az előző év hasonló időszaka-hoz viszonyított legjelentősebb esés 30 % körüli volt. 2009 negyedik negyedévében a tendencia megfordult, ekkor 4 %-os növekedést regisztráltak. Az EU-ra vonatkozó adatok szinte teljesen megegyeztek ezekkel. Az Unión belüli kereskedelem némileg erősebben csökkent, mint a külkereskedelem.

## 2.4 Munkaerőpiac

2.4.1 A munkanélküliségre gyakorolt hatások várhatóan továbbra is emelkedni fognak, mivel ezek a hatások rendszerint a reálgazdasági fejleményekhez képest fáziskéséssel jelentkeznek. 2010 során az Unióban a munkanélküliség 10 % körül várható, ami egy év alatt 3 %-os növekedést jelent, a tagállamok között jelentős különbségekkel.

2.4.2 A munkanélküliség csak az egyik hatás, a csökkent aktivitási ráta egy másik. Ez a munkaerő mintegy 2 %-át jelenti. Ráadásul a munkahelyek megmentése érdekében sokak csökkentett munkaidőben dolgoznak, ami a munkaerő további 1 %-os csökkenésének felel meg. Fellendülés esetén valószínűleg ez az utóbbi hatás normalizálódik legelőször. A növekedésnek elég nagy mértékűnek kell lennie. Ellenkező esetben csak „munkahelyteremtés nélküli növekedésről” beszélhetünk.

## 2.5 Államháztartási hiányok

2008-ban az átlagos költségvetési hiány a GDP 2,3 %-a volt, ez 2009-re 6,8 %-ra emelkedett, 2010-ben pedig a becslések szerint már 7,5 % lesz. Ezt a hanyatlást nemcsak az aktív támogatási intézkedések okozták, hanem az is, hogy az automatikus stabilizátorok révén nőttek a kiadások és csökkentek az adóbevételek. Az OECD szerint ezek a szociális védelmi intézkedések több munkahelyet mentettek meg Európában, mint más gazdaságokban.

## 2.6 A pénzügyi piac

2.6.1 A pénzügyi piac helyzete még 2010-ben sem egyértelmű. Nem bizonyított, hogy a befektetések tartósan alacsony szintjé a tartós likviditáshiány, a hitelintézetek kockázatküldése vagy az ipari kereslet hiánya okozza-e.

2.6.2 A tartós gazdasági fellendüléshez szükséges, hogy a hitelpiac az extrém rövid távú tranzakciókról visszatérjen a hosszabb távúakra. Ezzel a kérdéssel a pénzügyi tranzakciók adójáról szóló EGSZB-velemény részletesebben foglalkozik. <sup>(2)</sup>

<sup>(2)</sup> Ld. Pénzügyi tranzakciók adója.

2.6.3 2006-tól kezdődően egészen a pénzügyi válság kitöréséig óriási volt a hitelek iránti lakossági kereslet.<sup>(3)</sup> A magánszemélyek adósságállománya mind az euróövezetben, mind pedig az USA-ban megduplázódott. A lakosság költelezett, és ez egyes országokban jelentős folyófizetésimérleg-hiányt okozott. 2009-ben ez a hitelboom eltűnt, a helyét részben az államadósságok vették át. A államadósságok az elkövetkező években is tetemesek maradnak. Ugyanakkor a fellendülés beindításához növelni kell a magánszektorbeli keresletet. Mindkettőhöz hitelre van szükség.

2.6.4 A részvények értékének drámai csökkenése megrázta a nyugdíjalapokat, amelyek a becslések szerint 2009-ben reálértékben 24 %-os veszteséget könyveltek el.<sup>(4)</sup> A nyugdíjasok jövedelemszintje veszélybe került, és ez kihat majd a lakossági kereslet növelésének lehetőségére. A nyugdíjalapokból szerezhető jogosultságok igen hosszú távra szólnak, miközben ezen alapok tőkéjének kihelyezése sokkal rövidebb távú tevékenység. Ezért több hosszú távú pénzügyi eszközre van szükség a pénzügyi piacon, mind a nyugdíjalapok, mind más, nyugdíjjal kapcsolatos intézmények, például a biztosítótársaságok számára.

## 2.7 Országokénti eltérések/jellegzetességek

2.7.1 A nagy tagállamok közül a legdrámaibb GDP-csökkenést Németországban és az Egyesült Királyságban regisztrálták. A legkisebb tagállamok közül 2009-ben a három balti államban mérték a legjelentősebb esést. Mindez több éven át tartó erős GDP-növekedés után következett be. Ezek alatt az évek alatt a bérek is erőteljesen, a termelékenységet meghaladó mértékben emelkedtek, a balti államok – Litvániával az élen – azonban nagyon gyorsan, bércsökkenéssel reagáltak a válságra. A legjelentősebb bérnövekedést 2009 során Görögországban mérték, ahol ehhez nem társult hasonló mértékű termelékenységnövekedés. 2009-ben kivételnek csak Lengyelország számított 1,7 %-os növekedésével. Ennek oka többek között az állami befektetések és a lakossági fogyasztás növekedése, valamint a meg lehetően jó foglalkoztatási teljesítmény.

2.7.2 2009 során a foglalkoztatási ráta a legjelentősebben szintén a balti államokban csökkent, őket Bulgária és Spanyolország követte. A foglalkoztatási rátát egyetlen tagállamnak sem sikerült fenntartania, bár Németországban a csökkenés csak 0,4 %-os volt. A munkanélküliségi ráta 2009-ben Lettországon volt a legmagasabb (21,7 %), utána Litvánia, Észtország, Spanyolország, Szlovákia és Írország következett.

2.7.3 A 2010-es államkötvénnyválság ideje alatt kiderült, hogy a görög államháztartási hiány a GDP mintegy 13 %-át teszi ki, ami miatt spekulatív támadások indultak az euró ellen. A brit deficit hasonló méreteket öltött. A spanyol államháztartási hiány gyakorlatilag „egyik napról a másikra” tarthatatlan szintre ugrott. Ezekben az országokban, valamint többek között Portugáliában,

Olaszországban és Írországban a jelentős deficitok és az államadósság magas szintje miatt megszorító intézkedéseket hoztak.

## 3. Gyakorlati kezdeményezések a gazdasági fellendülés érdekében

### 3.1 Kivonulási helyett bevonulási stratégia kell

3.1.1 Hosszas viták folytak az ún. kivonulási stratégiáról, azaz a gazdaság külön állami támogatásának teljes megvonásáról. Ezt jogi szempontból az a szabály indokolja, hogy a költségvetési hiánynak –3 % alatt kell maradnia, az államadósság pedig nem haladhatja meg a GDP 60 %-át. Amint arra az Európai Bizottság az Európa 2020 stratégiáról szóló közleményében helyesen rámutatott, „a támogatási intézkedéseket csak azt követően szabad visszavonni, hogy a gazdasági fellendülés önfenntartóvá vált”.<sup>(5)</sup> Tekintve, hogy gazdaságaink mennyi bizonytalansággal néznek szembe, nehéz megmondani, mikortól lesz „önfenntartó”. A legmagasabb költségvetési hiányok csökkentésével kapcsolatos javaslatoknak az egész európai gazdaságot visszahúzó hatása miatt az önfenntartó növekedés a távolabbi jövő célkitűzése lett. Ráadásul egy kivonulási stratégia ebben az értelemben azt jelenti, hogy e támogatási intézkedések megszüntetése után visszatérhetünk a válság előtti helyzethez. Ez szóba se jöhet.

3.1.2 Először is a pénzügyi szektor számára számos változás már bevezetés alatt vagy előkészületben van. Remélhetőleg az ágazat egyre átláthatóbbá és válságállóvá válik. Másodsor, a gazdaság más területein is változásra van szükség. Máskülönbén biztosan fennáll a veszélye, hogy az elmúlt években tapasztalt problémák újból felmerülnek.

3.1.3 Az elmúlt évtizedekben bekövetkezett gazdasági változások áttekintése révén olyan új gazdasági és politikai kezdeményezéseket kell keresnünk, amelyek kockázatmentesebbé tennék a gazdaságot. Ez nem jelenthet kivonulási stratégiára tett javaslatot, mivel egy ilyen stratégia menetrendjének kidolgozásakor az így kialakuló társadalomról is döntünk, azaz bevonulási stratégiáról hozunk döntést.

### 3.2 Összesített kereslet

3.2.1 Elméletileg két módon lehet gazdasági növekedést elérni: vagy ugyanazzal a módszerrel többet termelünk, vagy javítjuk a módszert, hogy többet hozzunk ki a meglévő termelési erőforrásokból. A gazdasági helyzettől függ, hogy hová kerül a hangsúly. Boom idején minden erőforrás használatban van, és még nagyobb növekedés csak azzal érhető el, ha innovatív termelési módszerekbe fektetünk be. A 2008 elején kezdődőhöz hasonló recesszió esetén sok a kihasználatlan erőforrás, amelyeket hasznosítani kell. Így a megoldás a kereslet növelése. Sajnos az összesített keresletet már nem ismerik el a gazdasági növekedés valódi motorjaként.

<sup>(3)</sup> Európai Politikai Tanulmányok Központja, 202. sz. dokumentum, 2010. február.

<sup>(4)</sup> OECD: *Pensions at a Glance* [A nyugdíjakról dióhéjban], 2009.

<sup>(5)</sup> COM(2010) 2020 végleges, 4.1. pont.

3.2.2 Ahhoz, hogy az intézkedések növeljék a keresletet, nemcsak a fogyasztásra és a befektetésre kell közvetlen hatást gyakorolniuk, hanem a fogyasztói és a befektetői bizalmat is növelniük kell. Ahogyan az automatikus stabilizátorok működnek visszaesés idején, fellendülés idején is működhet a megnövekedett bizalom. A bizalom olyannyira növelheti az állami intézkedések hatását, hogy a fellendülés önfenntartóvá válik. Ehhez nemcsak a támogatás mértéke fontos, hanem a célcsoportok is. Az alacsonyabb jövedelmű csoportok jövedelmük nagyobb részét élék fel, mint a tehetősebbek. Ezért minél több támogatás irányul az előbbi csoportra, annál kevesebb tűnik el belőle a növekvő megtakarításokban.

3.2.3 Lehet, hogy az eredeti gazdaságélénkítési terv hatása a vártnál kisebb lesz, ugyanis számos tagállam már korábban megtervezte intézkedéseit, és ezek semmiféle többletösztönzést nem biztosítanak a növekedés számára. 2010 tavaszán az Európai Bizottság – nagyon helyesen – hangsúlyozta, hogy a növekedés fokozását célzó intézkedéseknek szociálisan hatékonyaknak kell lenniük. Az előrejelzések szerint a 2010. évi növekedés alacsonyabb lesz, mint 1,5 %, amely számos közgazdász szerint az EU potenciális növekedési üteme. A munkanélküliség és a költségvetési hiányok azonban még 1,5 %-os szint esetén sem csökkenének elég gyorsan.

3.2.4 Az EGSZB hangsúlyozza az összesített kereslet fontosságát a növekedési folyamat beindításában, és különösen a magánfogyasztás jelentőségére mutat rá.

3.2.5 A beruházások növelése szintén fontos. A felülvizsgált Stabilitási és Növekedési Paktum szerint egy túlzott költségvetési hiány kiigazítása későbbre halasztható, ha a többletkiadásokat befektetésekre fordították. A befektetés azonban nem mindig a növekedés gyorsításának egyetlen eszköze.

3.2.6 Az export fokozása szintén nem elegendő. Az EU kereskedelme főleg a tagállamok között zajlik. A külkereskedelem – azaz a más világgazdasági régiókba történő export – hosszú ideje az EU GDP-jének 10 %-a körül mozog. Az EU által lebonyolított kereskedelem a világkereskedelem egyharmadát teszi ki, az EU-n belüli kereskedelmet nem számítva azonban az EU részesedése 16 %-ra zsugorodik. A kereskedelem fontos szerepet játszik, és egyben a globális versenyképességet is jelzi. Vannak arra utaló jelek, hogy az EU-n kívüli országokba irányuló export növekszik, ami természetesen örvendetes, de most, amikor nincs elegendő befektetés, és romlik a munkaerő-piaci helyzet, sovány vigasz.

3.2.7 Az ILO szerint <sup>(6)</sup>, a tőke már több mint tíz éve világszerte egyre inkább előtérbe kerül a munkaerővel szemben. 1999 és 2007 között a profitrészesedés a GDP 37 %-áról 39 %-ra nőtt a 27 tagú EU-ban. 2008 második felében drasztikusan, 36 %-ra csökkent, 2009-ben viszont 37 %-ra nőtt. <sup>(7)</sup>

<sup>(6)</sup> Később beillesztendő forrás.

<sup>(7)</sup> Eurostat, euróövezetre vonatkozó mutatók, 2010/61, 2010. április 30.

Mindez növekvő egyenlőtlenségekre utal a jövedelemelosztás területén.

3.2.8 A GDP legnagyobb részét a magánfogyasztás teszi ki. Ez a részesedés jelentős különbségeket mutat attól függően, hogy az egyes országok politikai rendszerének megfelelően az állami, illetve magánszervek milyen intézkedéseket hoztak. Mindazonáltal a magánfogyasztás GDP-n belüli részesedésében bekövetkező változás a jövedelemelosztással kapcsolatos változásra is utalhat. A fogyasztás a 2000. évi 61 %-ról 2005-ben 60 %-ra, 2008-ban pedig 58 %-ra esett vissza. Ez ugyan csupán csekély változás egy hosszú időszak során, de azt mutatja, hogy az összesített kereslet növelésének eszközeként növelni lehetne a magánfogyasztást, <sup>(8)</sup> ami a jelenlegi gazdasági helyzetben különösen fontos.

3.2.9 2010-ben azonban a magas munkanélküliség és a munkaerő-piaci részvétel csökkenése, amelyekhez nagyon szerény béremelések társulnak, semmiféle emelkedést nem jeleznek a fogyasztás terén, éppen ellenkezőleg. Az állami támogatások csökkentése ezért jelenleg nem megfelelő politika. Ennek a következtetésnek az értelmében a jelenlegi helyzet (2010-ben), amelyet a közkiadások jelentős csökkentése és az adóbevételek növelése jellemez, gazdaságpolitikai szempontból rendkívül problematikusnak nevezhető. Az összesített keresletnek ezek az elkerülhetetlen csökkenései, amelyek a költségvetési megszorításoknak tulajdoníthatók, feltétlenül prociklikus jellegűek abban az értelemben, hogy mérséklék a növekedés lehetőségeit. Az a hatásuk, hogy – elsősorban – az állami szektorban foglalkoztatottaknak csökken a jövedelme, a gazdaság egészére áterjedve mérsékli a keresletet. Így a növekedés nem érheti el a lehetséges mértékét.

3.2.9.1 Az EU számára rendkívül fontos, hogy becslésekkel rendelkezzen arról, hogy az állami költségvetéseknek ezek az új csökkentései milyen korlátozó hatásokkal járhatnak. Drasztikus intézkedéseket hoztak. Az úgyszintén az EU érdekét szolgálja, ha azok az országok, amelyek nincsenek ilyen szélsőségesen nehéz helyzetben, kompenzáló intézkedéseket hoznának, azaz olyanokat, amelyek növelnék az összesített keresletet. Az Európai Bizottságnak, sürgősen fel kell bocsúlnia ezeknek az intézkedéseknek a hatókörét, majd megfelelő javaslatokat kell tennie. Az Európai Bizottság azt tervezi, hogy erre 2010. novemberben, a gazdasági előrejelzésben kerít sort. Ez túl késő. 2010 első negyedévében a növekedés közel állt az előre jelzett 0,7 %-hoz – de ez még a megszorító programok előtt volt. Az nem megoldás, hogy ölbe tett kézzel ülve várjuk, hogy a megszorító intézkedések kifejtsék korlátozó hatásukat.

<sup>(8)</sup> A számadatok az Eurostat adatainak alapján kerültek kiszámításra. A tagállamok közti különbségek meglepően nagyok, az említett részesedés Svédországban például 46 %, Görögországban pedig 75 %. Az országok többségében csak kismértékben esett vissza a fogyasztás részesedése, de egyes országok esetében a változások drámaiak voltak. Az Egyesült Királyság esetében nehéz megmagyarázni, miért csökkent 8 év alatt a részesedés 72-ről 60 %-ra.

3.2.9.2 Az EGSZB úgy véli, hogy a jelenlegi gazdasági helyzet új viták indítását igényli. Az államháztartási hiány 3 %-os korlátozását meg kellene tartani, de emellett meg kell vitatni a deficitok közti jelentős különbségeket, mivel az igen nagy hiánnyal rendelkező országoknak tartósan konszolidálniuk kell a költségvetésüket. A 3 %-os határt betartó (vagy azt kissé meghaladó) országok számára kevésbé szigorú követelményeket kellene szabni. Ahol a hiány még viszonylag alacsony kamatláb mellett finanszírozható, ott érdekünkben áll, hogy ideiglenesen tartózkodjunk a túlságosan korlátozó jellegű költségvetési intézkedésektől. A 2005-ös módosított Stabilitási és Növekedési Paktumot újraolvasva kiderül, hogy ez nagyon is összhangban van az annak idején elvégzett módosításokkal, különös tekintettel az állami beruházásokra és a recessziós nyomás jellemezte időszakokra.

### 3.3 A folyó fizetési mérleg ismét a politikai napirenden

3.3.1 A gazdaságpolitika fő céljait régóta az árstabilitás, a gazdasági növekedés és a teljes foglalkoztatottság alkotja, alapvetően a gazdaság és a jólét biztosítására törekedve. A költségvetési egyensúly és az államadósság közbülső cél, amely a valódi célok elérésének biztosítását szolgálja. Két céllal hosszú ideje nem foglalkoznak. Az egyik a jövedelmek méltányos elosztása. A másik hiányzó cél a folyó fizetési mérleg egyenlege, melynek jelentősége háttérbe szorult. Ez hiba volt. Egy egységes valutát használó egységes piacon ez a cél alapvető fontosságú.

3.3.2 Ha megvizsgáljuk a folyó fizetési mérleg egyenlegét, azaz a többi országgal szembeni kereskedelmi egyenleget, nyilvánvaló, hogy mi várható az euróövezetben. Görögországban fokozatosan jelentős folyófizetési-mérleg-hiány alakult ki. Németország, Hollandia és Svédország hosszú időn át többlettel rendelkezett. Másrészt a legtöbb földközi-tengeri ország esetében hiány alakult ki, bár a legnagyobb hiány Bulgáriában figyelhető meg.

3.3.3 Rövid távon még a folyó fizetési mérleg jelentős hiánya vagy többlete sem jelent problémát. Problémák akkor alakulnak ki, amikor ezek hosszú éveken át fennmaradnak, vagy ha a behozott tőkét nem megfelelően fektetik be, azaz a termelékenység-növekedési potenciál kiaknázatlan marad. Az euróövezetben Görögország, Portugália, Spanyolország, Olaszország és Írország gyakorlatilag az euró bevezetése óta jelentős deficitet küzd. Az euróövezeten kívül a balti államokban, valamint Bulgáriában nőtt rendkívül magasra a hiány szintje. A nagy deficit csak rendkívül szigorú gazdaságpolitika révén szüntethető meg, amelyet 2009-ben Észtország, Lettország és Litvánia is alkalmazott.

3.3.4 Miután jelezte a tagállamok közötti eltérések mértékét, az EGSZB hangsúlyozni kívánja, hogy ezeknek az eltéréseknek a többségét csökkenteni kell. Ezzel kapcsolatban rámutatunk, hogy a központi célt a versenyképesség jelenti. A versenyképesség mércéje a fajlagos munkaerőköltség reálértéken mért alakulása, amely a munkabér és a termelékenység alakulásának összesített hatását tükrözi. Az euróövezetben mindenekelőtt Németország és Ausztria növelte versenyképességét alacsonyabb

reál fajlagos munkaköltség révén. Másrészt viszont 2008 óta a németországi munkabérek gyorsabban emelkednek, mint a termelékenység, ami a versenyképesség csökkenését eredményezte. Az elmúlt évtizedben Írország, Görögország, Olaszország, Spanyolország és Portugália versenyképessége átlagosan 10 %-kal csökkent<sup>(9)</sup>. Ha a versenyképesség hosszú időn keresztül romlik, az költségvetési problémákhoz vezethet. Idén nyilvánvaló ez a hatás. Az alapvető okra, a versenyképességben bekövetkezett változásokra, nem mutattak rá kellőképpen.

3.3.5 Mivel az árfolyamváltozások már nem tartoznak az euróövezet eszköztárához, a viszonylagos versenyképesség alakulását – más országokhoz képest magasabb árszinttel – a „valódi árfolyamok” alapján kellene értékelni. Ha egy valutaövezeten belül a bérek és a termelékenység eltérően alakulnak, az egyetlen gyógyír a relatív bérek módosítása az országok között vagy befektetések révén a termelékenység növelése a lemaradó országokban. Képtelenség lenne azoktól az országoktól, amelyeknek termelékenysége kedvezően alakul, azt kérni, hogy állítsák meg ezt a folyamatot.

3.3.6 A 2010 tavaszán kitört válság tapasztalatai azt mutatják, hogy az Eurostatnak a tagállamok statisztikai hivatalaira kiterjedő ellenőrzési feladatköröket kellene kapnia. A pontos statisztikai adatok nagy fontosságra tesznek szert, ha a folyó fizetési mérlegek, a bérek és termelékenység alakulására vonatkozó adatok új politikai viták alapjául szolgálnak európai szinten.

3.3.7 Az EGSZB azt ajánlja, hogy a költségvetési egyensúlyra és az államadósságra vonatkozó célkitűzéseket egészítsék ki a folyó fizetési mérlegre vonatkozó céllal. Egyetlen mutatót alkalmazni azonban nem lehet ebben az esetben. Egyes országok pozitív folyó fizetési mérlegével mindig más országok deficitje áll szemben. Probléma olyankor van, amikor az eltérés túlságosan nagy vagy túlságosan hirtelen alakul ki, vagy amikor az importtőkét nem termelő beruházásokra fordítják.

3.3.8 Az EGSZB ezért azt javasolja, hogy az Európai Bizottság vizsgálja meg a folyó fizetési mérlegeket, ahogyan azt az államháztartási hiánnyal és az államadóssággal is tette. Ezt az ötletet most az Európai Bizottság is felvetette gazdasági iránymutatásaiban és egy, a gazdasági fellendülés megszilárdításáról szóló dokumentumban. Ezeket a kérdéseket az a különleges gazdasági irányítási munkacsoport is vizsgálja, amelyet Herman Van Rompuy, az Európai Tanács elnöke irányít.

<sup>(9)</sup> Válság az euróövezetben: mi a teendő? Centre for European Policy Studies (Európai Politikai Tanulmányok Központja), 2010. február.

3.3.9 Az EGSZB azt szeretné, ha ezek a javaslatok nagyobb nyomatókat kapnának. A folyó fizetési mérlegekre vonatkozó új célt ugyanúgy kellene kezelni, mint a Stabilitási és Növekedési Paktumban szereplő két létező célt. A folyó fizetési mérlegeket és ezek alapját, azaz a bérek és a termelékenység alakulását mind a 27 tagállamban alaposan meg kellene vizsgálnia az Európai Bizottságnak. Az euróövezet országaival kapcsolatban jelentősebb cselekvési hatáskörre lenne szüksége azokban az esetekben – mint a költségvetési hiány és az államadósság – amikor ezek a változások kedvezőtlenek. Az uniós intézkedéseknek a politikai változások irányára, nem pedig gyakorlati megvalósítására kellene összpontosítaniuk. A szubszidiaritási elv értelmében ez az aspektus mindig tagállami hatáskörben fog maradni. A Stabilitási és Növekedési Paktumra vonatkozó szabályok egyszerű módosítása révén reálgazdasági, más szóval makrogazdasági elemeket is integrálni lehetne a Paktumba.

3.3.10 A válság megmutatta, hogy a Stabilitási és Növekedési Paktum más aspektusai is fejlesztésre szorulnak. A lakossági hitelekről és az államadósságban a külföldi kölcsönök részesedéséről szóló statisztikákat a Stabilitási és Növekedési Paktumhoz szükséges egyéb statisztikákkal együtt közzé kellene tenni. Ezek az új adatok korai figyelmeztető rendszerként szolgálhatnának, valamint arra, hogy nyomást lehessen gyakorolni a problémás gazdasági helyzetben lévő országokra.

#### 3.4 Egyéb, egy új európai gazdaság számára kulcsfontosságú területek

##### 3.4.1 Állami pénzügyi támogatás, pénzügyi szabályozás

3.4.1.1 Egész gazdasági szektorok – mindenekelőtt a gépjárműgyártás – számottevő állami támogatásban részesültek annak megelőzése érdekében, hogy a válság katasztrofális következményekkel járjon számukra. A jelenlegi helyzetre való tekintettel nem alkalmazták az állami támogatásokra vonatkozó „szokásos” uniós szabályozást, amely leállította volna ezeket.

3.4.1.2 A leglátványosabb támogatásban a pénzügyi ágazat részesült. Egyes európai országokban és az USA-ban bizonyos bankokat részben államosítottak. Előbb-utóbb minden bizonnyal változik majd ez a politika, de ez talán több évbe is beletelhet. A pénzügyi szektor számára még hosszú távon is a nemzeti pénzügyi politika hatékony eleme lehetne a banktőke egy részének állami kézben tartása a bankszektor bizonyos mértékű kontrolljának biztosítása érdekében.

3.4.1.3 A pénzügyi szektor egyes szereplői, miután soha nem látott támogatást kaptak a kormányoktól, a görög válság idején részt vettek az euróövezeten belül az állami kötvénypiacon végbement spekulatív támadásokban. A pénzügyi piac megpróbálta magához ragadni a döntéshozatali jogkört a politikusoktól. Egy rendkívül súlyos válság kialakulása nyomán a politikusok visszavették ezt a hatáskört. A politikusok hibáztathatók, amiért – a pénzügyi válság és az államkötvényekkel kapcsolatos válság idején egyaránt – csak akkor cselekedtek, miután már kirobbant a súlyos válság. Ez azt mutatja, hogy a szabályozás és a javasolt pénzügyi felülvizsgálat nem elegendő. Eredményesebb szabályokra és eljárási eljárásokra van

szükség a pénzügyi intézmények magatartásának megváltoztatásához és az államadósság-finanszírozás új módszereinek kialakításához.

##### 3.4.2 A gazdaság környezetbaráttá tétele

A befektetéseknek hosszú távon elsősorban a környezetvédelemre és az éghajlatváltozás elleni intézkedésekre kell irányulniuk. Már most meg kell kezdeni a befektetések összetételének módosítását. Az Európai Bizottság szerint nemzetközi versenytársaink részéről erősebbnek tűnik a változtatásra irányuló szándék. A változás kulcsfontosságú, nemcsak környezetvédelmi okok miatt, hanem Európa globális versenyképessége szempontjából is. Így új munkahelyek teremthetők a megszűnők helyett, és a gazdasági fenntarthatóság összekapcsolható a környezetvédelmi és társadalmi fenntarthatósággal. Akárcsak az Európai Bizottság az Átfogó gazdaságpolitikai iránymutatásokra tett javaslatban, az EGSZB is megfelelő eszköznek tartja az adózást arra, hogy a piacot a veszélyes kibocsátások csökkentése irányába terelje.

##### 3.4.3 Infrastruktúra és energia

Egy olyan időszakban, amikor a vállalati befektetések nem elégségesek, az állami szektornak állami beruházásokkal közbe kell lépnie. Erre mind a növekedés ösztönzése miatt szükség van, mind pedig azért, mert az infrastruktúrák és az energia területén rendkívül fontosak a beruházások. Az, hogy a bankszektor újabban nem hajlandó vállalni a vállalkozásoknak való hitelnyújtással járó kockázatot, különösen sújtja a kkv-kat. Az államkötvényekkel kapcsolatos jelenlegi problémák ellenére a legtöbb országban e kötvényeknek továbbra is kedvező a kamatuk, ami előnyös az állami befektetések számára. A módosított Stabilitási és Növekedési Paktum értelmében a beruházásokat nem kell figyelembe venni a túlzottdeficit-számítások során.

##### 3.4.4 Aktív munkaerő-piaci politikák

Aktív munkaerő-piaci politikát kell folytatni, amely nem korlátozható a munkanélküliek pénzügyi támogatására. Számos különféle átképzési programot hoztak létre mind a még állásban lévők, mind a munkanélküliek részére. A Spanyolország–Belgium–Magyarország triós programjában szereplő „oktatás mindenki számára” célkitűzés biztatónak tűnik. A bevonást célzó politika nemcsak azt jelenti, hogy az emberek álláshoz jutnak, hanem azt is elő kell segítenie, hogy aktívabb szerepet játsszanak a társadalomban.

3.4.4.1 Nem elég egyszerűen kitűzni a magasabb foglalkoztatási arány célját, ahogy az EU2020 stratégia teszi. A foglalkoztatási arány javításához néhány alapvető szakpolitikára van szükség.

— Ezek közé tartoznak a szakképzettséggel kapcsolatos politikák. Az egész életen át tartó tanulás elengedhetetlen. Nehéz problémát jelent annak eldöntése, hogy ki fizessen: a társadalom, a munkaadók vagy a munkavállalók? Bizonyos értelemben mind a három félnek hozzá kell járulnia a finanszírozáshoz.

- E politikák alapja az oktatás általános színvonala: Európának növelnie kell az általános tudásszintet.
- A foglalkoztatási arány növelésének nyilvánvaló eszköze a színvonalas és olcsó gyermekfelügyeleti rendszer, olyan szülői szabadsággal együtt, amely elég hosszú ideig tart, és megfelelő összegű juttatással jár ahhoz, hogy ösztönözze a gyermekvállalási kedvet.
- Számos akadály állhat annak útjába, hogy valaki pályázhasson egy állásra. A munkaerő-piaci részvétel arányának növelése érdekében mindegyik hátráltató tényező kiküszöböléséhez egyedi intézkedésre lehet szükség.

### 3.4.5 Szociálpolitikák

3.4.5.1 A szociális védelemről és a társadalmi befogadásról szóló jelentésében<sup>(10)</sup> az Európai Bizottság elismeri, hogy a jóléti rendszerek létfontosságú szerepet játszottak a válság szociális és gazdasági hatásainak enyhítésében. A becslések szerint a válság idején a szociális kiadások a tagállamok GDP-jének átlagosan 28 %-áról 31 %-ra emelkedtek. A munkanélküli-támogatásokra irányuló igény csökkenésével felszabaduló közforrásokat családpolitikai és szakismeret-fejlesztési célokra kellene felhasználni. Ez a példa mutatja, hogy egy kilépési stratégia hogyan változhat belépési stratégiává.

3.4.5.2 Az Európai Bizottság szerint fontos a megfelelő jövedelemtámogatás, valamint a munkaerőpiachoz és a minőségi szociális szolgáltatásokhoz történő hozzáférés. Ami a szociális kérdéseket illeti, az EU intézkedései csak kiegészíthetik – még hozzá igen korlátozott mértékben – a tagállamok szociálpolitikáit. Az EU számos eszközt vezetett be annak ösztönzésére, hogy a tagállamok tanuljanak egymástól – ilyen a teljesítményértékelés, a szakértői értékelés és a nyitott koordinációs módszer. Ezek nem hozták meg a várt eredményt. Az EU nem kényszerítheti a tagállamokat a bevált gyakorlatok követésére. A „rossz tanulók” megnevezése azonban alkalmas lehet arra, hogy a közvélemény figyelmét ráirányítsa a különbségekre.

3.4.5.3 A megszorító intézkedéseknek kiegyensúlyozottnak kell lenniük. Nem engedhetjük, hogy a szociális jóléti rendszereket feláldozzák a költségvetési egyensúly oltárán. A válság felfedte a szociális rendszerek fennmaradt hiányosságait. A szociális ellátórendszereket úgy kell megszervezni, hogy jólétet és foglalkoztatást teremtsenek, azonban e rendszerek szintén korlátok között működnek; a pénzügyi lehetőségek határain belül kell maradniuk.

### 3.4.6 Új jövedelemforrások<sup>(11)</sup>

3.4.6.1 Egy, a Lisszabon utáni stratégiáról írott véleményében az EGSZB az állami bevételek új forrásaiként a pénzügyi tranzakciók megadóztatását és a szén-dioxidra kivetendő adót említette meg. Ezek az adók kettős haszonnal járnának: a bevételek növelésén kívül csökkenthetik a pénzügyi piacok rövid távú szemléletét, és javíthatják a környezet állapotát. Jelenleg azért van szükség új finanszírozási forrásokra, hogy csökkenteni lehessen az óriási költségvetési deficitet. A pénzügyi tranzakciók és a szén-dioxid megadóztatása előnyösebb, mint más adók – például a munkabérekre kivetett adó és a héa – emelése, ugyanis ezek az emelések csökkentenék az általános keresletet, ami a jelenlegi helyzetben nem kívánatos.

3.4.6.2 További új állami finanszírozási módszert jelentenek az eurókötvények. Ezzel az eszközzel tőkét lehetne biztosítani az állami szektor számára anélkül, hogy teljesen a pénzügyi magánszektorra támaszkodnánk. Az eurókötvények pénzügyi eszközöket vonzanának közvetlenül a forrástól, például a nyugdíjalapoktól, amelyek hosszú távú kihelyezést keresnek. Az a lehetőség is elképzelhető, hogy az EBB-t megnyitnák a hosszú távú magánkihelyezések előtt, hogy új finanszírozási forrásokat találjanak az EBB számára. Így az EBB hidat képezne a szóban forgó új tőkeforrások és saját beruházásai között. A hosszú távú megtakarítások felhasználásával így hosszú távú állami befektetéseket lehetne eszközölni, például az infrastruktúra területén. Az eurókötvény olyan „konceptió”, amelyet az EU valamennyi tagállamára ki kellene terjeszteni. Ez szintén kettős haszonnal járna – csökkenteni lehetne az államadóssággal szembeni spekulációt is a pénzügyi piacon.

Kelt Brüsszelben, 2010. szeptember 16-án.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság  
elnöke  
Mario SEPI

<sup>(10)</sup> A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Javaslat a szociális védelemről és a társadalmi befogadásról szóló 2010. évi közös jelentésre – COM(2010) 25 végleges.

<sup>(11)</sup> Lásd a Pénzügyi tranzakciók adója tárgyú EGSZB-veleményt és Az államadóssággal kapcsolatos válság hatása az EU irányítására című, előkészületben lévő véleményt.